

Maj 2015.

Fokus: Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku

Narodna Skupština Republike Srbije je dana 08.05.2015. godine usvojila Zakon o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku (u daljem tekstu: „**Zakon**“). Zakon je objavljen u „Službenom glasniku“ Republike Srbije br. 42/2015 i stupa na snagu 01.01.2016. godine.

Razlog za donošenje Zakona ogleda se u potrebi da se obezbede delotvorna pravna sredstva i mehanizam kojima će biti omogućena zaštita i ostvarivanje Ustavom garantovanog prava građana na suđenje u razumnom roku, a time posledično i smanjiti broj predstavljeni koje državljani Republike Srbije podnose Evropskom sudu za ljudska prava zbog povrede ovog prava.

I Imajući prava na suđenje u razumnom roku

U skladu sa Zakonom, pravo na suđenje u razumnom roku ima svaka stranka u svim sudskim postupcima, uključujući i istragu koju u krivičnom postupku vodi javni tužilac, a oštećeni u krivičnom postupku, privatni tužilac i oštećeni kao tužilac samo ako su istakli imovinskopравни zahtev. Javni tužilac kao stranka u krivičnom postupku nema pravo na suđenje u razumnom roku.

II Merila za utvrđivanje povrede prava i pravna sredstva

Za razliku od Zakona o uređenju sudova, kojim je ova materija bila ranije uređena, Zakon definiše merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku, na osnovu kojih se, zajedno sa svim ostalim okolnostima konkretnog slučaja, odlučuje o postojanju povrede prava na suđenje u razumnom roku kao i o visini eventualnog obeštećenja za stranku kojoj je to pravo povređeno.

Strankama koje smatraju da im je povređeno pravo na suđenje u razumnom roku Zakon daje pravo da do okončanja postupka podnose **prigovore** i **žalbe**, i tako utiču na ubrzanje postupka koji je u toku, kao i pravo da podnesu **zahtev za pravično zadovoljenje** ukoliko je prethodno utvrđeno da je njihovo pravo povređeno.

III Postupak za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku

Zakon detaljno uređuje postupak, rokove i obavezne elemente koje prigovor, žalba i zahtev za pravično zadovoljenje moraju da sadrže.

Postupak zaštite prava na suđenje u razumnom roku je besplatan za svaku stranku. Ovaj postupak je hitan i ima prvenstvo u odlučivanju.

Postupak po prigovoru vodi i o njemu odlučuje predsednik suda pred kojim se vodi postupak, koji pod uslovima utvrđenim Zakonom, godišnjim rasporedom može odrediti još jednog ili više sudija da pored njega vode postupak i odlučuju o prigovorima.

Rešenjem kojim se prigovor usvaja i utvrđuje povreda prava na suđenje u razumnom roku, ukazuje se sudiji ili javnom tužiocu na razloge zbog kojih je povređeno pravo stranke, te ukoliko je pravo povređeno od strane sudije, istom se nalažu procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak i određuje rok u kome je postupajući sudija dužan da preduzme naložene procesne radnje i podnese izveštaj o njihovom preduzimanju. Rešenje kojim je utvrđena povreda prava na suđenje u razumnom roku od strane javnog tužioca, dostavlja se neposredno višem javnom tužiocu koji je dužan da donese obavezno uputstvo kojim javnom tužiocu koji je izvršio povredu nalaže preduzimanje delotvornih procesni radnji i određuje rok za postupanje i izveštavanje.

Zakon utvrđuje i pravo stranaka na podnošenje novog prigovora nakon odlučivanja o prethodnom, a po isteku rokova propisanih Zakonom, s tim da ova ograničenja ne važe u postupcima u kojima je predložen ili određen pritvor ili privremena mera, u izvršnom postupku i u postupku protiv maloletnika.

Stranka ima pravo na žalbu ukoliko je njen prigovor odbijen ili ukoliko predsednik suda ne odluči o prigovoru u roku od dva meseca od dana njegovog prijema. Žalba se može podneti i ako je prigovor usvojen, ali neposredno viši javni tužilac nije u propisanom roku doneo obavezno

uputstvo, ako predsednik suda ili neposredno viši javni tužilac nije u propisanom roku naložio sudiji ili javnom tužiocu procesne radnje koje delotvorno ubrzavaju postupak ili ako sudija ili javni tužilac nije preduzeo naložene procesne radnje u roku koji mu je određen. O žalbi odlučuje, uz primenu merila za ocenu trajanja suđenja u razumnom roku, predsednik neposredno višeg suda.

IV Zahtev za pravično zadovoljenje

Stranka stiče pravo na podnošenje zahteva za pravično zadovoljenje kada sud u postupku po prigovoru, odnosno žalbi, utvrdi povredu prava na suđenje u razumnom roku.

Zakon predviđa tri vrste pravičnog zadovoljenja:

- pravo na isplatu novčanog obeštećenja stranci za neimovinsku štetu na ime povrede prava na suđenje u razumnom roku;
- pravo na objavljivanje pismene izjave Državnog pravobranilaštva kojom je utvrđeno da je stranci bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku;
- pravo na objavljivanje presude kojom je utvrđeno da je stranci bilo povređeno pravo na suđenje u razumnom roku.

Stranka ima pravo da Državnom pravobranilaštvu podnese predlog za poravnanje u roku od 6 meseci od dana kada je stekla pravo na pravično zadovoljenje, u kojem navodi koju vrstu pravičnog zadovoljenja traži – isplatu novčanog obeštećenja za neimovinsku štetu ili objavljivanje pismene izjave Državnog pravobranilaštva ili i jedno i drugo.

U zavisnosti od težine povrede prava na suđenje u razumnom roku, Državno pravobranilaštvo može predložiti stranci da joj umesto isplate novčanog obeštećenja, izda i objavi pismenu izjavu kojom se utvrđuje da joj je bilo povređeno pravo. Kod teže povrede prava na suđenje u razumnom roku Državno pravobranilaštvo može, na zahtev stranke, da izda i objavi pismenu izjavu, kao i da stranci isplati novčano obeštećenje.

Umesto podnošenja predloga za poravnanje Državnom pravobranilaštvu, stranka može u roku od jedne godine od sticanja prava na pravično zadovoljenje podneti tužbu protiv Republike Srbije za novčano obeštećenje za neimovinsku štetu, kao i tužbu za naknadu imovinske štete nastale usled povrede prava na suđenje u razumnom roku.

Kod teže povrede prava na suđenje u razumnom roku sud može na zahtev stranke da donese i objavi presudu u „Službenom glasniku Republike Srbije“ kojom se utvrđuje da je stranci bilo povređeno pravo, kao i da joj dosudi novčano obeštećenje.

Novčano obeštećenje za neimovinsku štetu izazvanu povredom prava na suđenje u razumnom roku priznaje se stranci u iznosu od 300,00 do 3.000,00 evra u dinarskoj protivvrednosti na dan isplate prema srednjem kursu Narodne banke Srbije, bez obzira da li je isto utvrđeno presudom ili u poravnanju sa Državnim pravobranilaštvom.

Novčano obeštećenje kao i naknadu imovinske štete isplaćuje sud ili javno tužilaštvo koji su povredili pravo na suđenje u razumnom roku iz budžetskih sredstava.

V Prelazne i završne odredbe Zakona

Stupanjem na snagu ovog Zakona prestaju da važe odredbe Zakona o uređenju sudova koje uređuju zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, kao i odredba Zakona o ustavnom sudu, kojom je utvrđeno pravo na podnošenje ustavne žalbe zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku i pre iscrpljivanja svih pravnih sredstava.

Lica koja su Evropskom sudu za ljudska prava podnela predstavku zbog toga što smatraju da je povređeno njihovo pravo na suđenje u razumnom roku, o kojoj nije doneta odluka o prihvatljivosti ili osnovanosti, mogu u roku od šest meseci od dana stupanja na snagu Zakona da podnesu Državnom pravobranilaštvu predlog za poravnanje o novčanom obeštećenju. Umesto predloga za poravnanje ili pošto odustane od pokušaja poravnanja, stranka može u roku od jedne godine od dana stupanja na snagu Zakona da podnese tužbu za novčano obeštećenje protiv Republike Srbije sudu koji je nadležan po Zakonu.

*Odricanje od odgovornosti: Tekst u prilogu šalje se kao opšte uputstvo i ne predstavlja pravni savet.
Copyright Cvetkovic, Skoko & Jovicic 2015.*